

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. I. Resolvitur difficultas, quoad ignorantiam

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

causet involuntarium secundum quid, non tamen concupiscentia.

125 Quod tamen illa interdum per accidens aliquid involuntarii admittat, ut habet secunda pars conclusionis, etiam constat experientia: licet enim cum vehemens est amor erga aliquam mulierem, v. g. libentissime pecunia & res familiaris abjiciatur, sicut patet exemplo Principis Sichem ardentissime diligentis Dinam filiam Jacob, quam ut conjugem acciperet, ad Jacob & filios

Genes. 34. eius dixit: *Inveniam gratiam coram vobis, & quicumque statueritis, dabo: augete dotem, & communi postulate, libenter tribuam quod petieritis, tantum date mihi puellam hanc uxorem*: Ex minori tamen concupiscentia, aut forte ex magna concupiscentis avaritia, contingere poterit, quod cum aliqua repugnantia, dolore & tristitia quis tribuat dotem vel pecuniam pro femina, vel alia te concupita; subindeque quod concupiscentia interdum per accidens aliquid involuntarii habeat admixtum.

Quod potest hoc exemplo amplius declarari: licet calor ex sua natura habeat calefacere, & expellere omne frigus, per accidens tamen contingit, ut ex debilitate caloris, aut ex hoc quod frigiditas est in subiecto proprio, ut in aqua, omne frigus non expellat à subiecto, sed aliquid ejus cum calore mixtum relinquat, ut patet in aqua tepida. Ita ergo, licet concupiscentia, quando est vehemens, omnem repugnantiam, omnemque rationem involuntarii abforbeat & consumat; tamen quando est remissa, & conjuncta cum alio affectu vehementi, ad contrarium illius medii quod assumit inclinante; v. g. cum avaritia, quae non nisi cum dolore & tristitia pecuniam largitur; tunc omnem tristitiam & repugnantiam, seu omnem rationem involuntarii à voluntate per accidens non excludit, sed aliquid involuntarii admittit.

126 Confirmatur: In operante ex passione multoties sunt istae duae considerationes: hoc opus est mihi bonum secundum sensum, quia delectabile; & est mihi malum secundum rationem, quia contra legem Dei: Ergo quando contentit passioni, sic vult illud agere, quatenus delectabile sensui, quod non nolle illud facere, quatenus est contra rationem; & sic tunc duae sunt voluntates oppositae; una efficax, alia inefficax. Quod manifestè declarat Apostolus ad Romanos septimo, dum loquens in persona hominis cum passione luctantis, vel passione victi, sic ait: *Non enim quod volo bonum hoc ago, sed quod odi malum illud facio*. Unde qui peccat ex concupiscentia, saepe cum aliqua tristitia & dolore, & aliquo remorsu conscientiae peccat: propterea Seneca loquens de vitiis voluptatibus & concupiscentiis deditis, ait: *Ipsae voluptates eorum trepida, & variis terroribus inquietata sunt; subitque eos dum maxime exultant sollicita cogitatio, haec quando erunt? Ab hoc affectu Reges suam flere poterunt, nec illos magnitudo sua fortuna delectavit: sed venturus aliquando sinu exterruit*.

Ex his intelliges, quod cum Divus Thomas post Aristotelem, Nisenum, & Damascenum, docet ea quae fiunt ex concupiscentia non esse involuntaria secundum quid, sicut ea quae procedunt à metu; non intendit omnem involuntarium etiam per accidens à concupiscentia excludere, sed tantum duplex inter concupiscentiam & metum discrimen statuere. Primum est, quod metus regulariter loquendo causet involuntarium; licet interdum per accidens illud

non causet, quando scilicet medium quod assumitur ad evitandum malum quod timetur, non est asperum & molestum, sed delectabile & jucundum, verbi gratia, cum quis ad evitandum aegritudinem vitur cibo delectabili, vel ad evitandum periculum abstinet ab itinere & navigatione: concupiscentia verò contra se & regulariter est immunitas ab involuntario; interdum tamen per accidens illud habet admixtum, ut patet in exemplis supra adductis. Secundum discrimen est, quod involuntarium; quod regulariter reperitur in his quae fiunt ex metu, absolo metu caufatur; illud vero quod interdum per accidens miscetur concupiscentiae, ab illa non procedit, sed aliunde provenit, ob rationem supra adductam, quae sumitur ex diversitate objecti circa quod timor & concupiscentia verantur.

ARTICULUS VII.

Utrum ignorantia causet involuntarium?

§. I.

Præmittenda ad resolutionem questii.

NOTANDUM primo ex Divo Thoma hic articulo octavo ignorantiam pro nunc dividit posse in antecedentem, concomitantem, & consequentem. Antecedens dicitur ea quae antecedit actum voluntatis, hoc est, quae nullo modo est volita; unde ad illam requiritur quod ille qui ignorat, sufficientem adhibeat diligentiam ad eam vincendam, cum tali intentione, ut si ea ablata esset, non produceret effectum quem producit ex ignorantia: exempli causa, enititur aliquis sagittam in aliquem locum ubi est homo absconditus; ignorat tamen ibi latere hominem, & sufficientem adhibet diligentiam ut exploret an ibi sit homo, ea intentione ut si sciret eum ibi latere, sagittam non emitteret; ille talem hominem configat & interficit, talis occisio dicitur procedere ex ignorantia antecedente. Concomitans vocatur illa, quae merè per accidens & concomitantem se habet ad actum voluntatis, & quae neque movet hominem ad operandum, neque illum remouet seu prohibet ab operatione: sed homo est ita dispositus, ut equaliter & eodem modo operaretur, si talis ignorantia non adesset, ac operatur cum illa: verbi gratia, si quis venationis causa circumbeat sylvam, & deprehendat hostem, ignorat tamen eum esse hostem, & adhibet prius sufficientem diligentiam, existimans esse feram ibi latitantem, emittit sagittam, & interficit hostem: talis occisio dicitur procedere ex ignorantia concomitante, quia tunc licet ille ignoret esse hostem, est tamen ita dispositus, ut si illum agnosceret, interuifceret. Denique ignorantia consequens est illa, quae consequitur actum voluntatis, seu quae est volita, quando scilicet voluntas vult ignorare id quod scire poterat & tenebatur. Potro disputatè potest esse volita ignorantia: primo dicitur, quando scilicet voluntas expelle vult rem aliquam ignorare, ut liberius peccet, juxta illud Psalmo trigesimo quinto. *Noluit intelligere ut homo ageret*, & haec ignorantia dicitur esse directa: secundo indirecte, quando voluntas expelle

§. III.

Alia difficultas, que est de ignorantia consequenti, expeditur.

Dico secundò, ignorantiam consequentem causare voluntarium simpliciter, & involuntarium secundum quid. Ita S. Doctor in eodem articulo.

Probatur prima pars: Qui vult causam alicujus effectus, vult etiam in ipsa causa effectum ex ea sequutum: Ergo cum ignorantia consequens sit simpliciter voluta, etiam effectus ex illa sequutus erit simpliciter volutus in illa, & per consequens simpliciter voluntarius.

B Altera etiam pars suadetur: Quod sit contra aliquam inclinationem voluntatis, est involuntarium secundum quid: Sed effectus proventiens ex ignorantia consequenti, fit contra aliquam inclinationem voluntatis: Ergo est involuntarius secundum quid. Minor probatur: Operans cum tali ignorantia, ita est affectus dum operatur, ut si adesset scientia, non poneret effectum, unde illò positò, & adveniente scientià, tristatur, ut patet cum quis non factà sufficienti diligentia, putans occidere feram, occidit amicum: Ergo voluntas operans cum illa ignorantia, habet aliquam inclinationem in oppositum. Patet Consequentia: nam ut ait Aristoteles; *Ethic. ca. 1. Eorum qui per inscientiam agunt, si quem facti penitet, invitus egisse dicitur.* Ex quo inferes, quòd sicut illa quæ sunt ex metu, sunt mixta ex voluntario & involuntario, ita & ea quæ procedunt ex ignorantia consequenti.

Adverte tamen, quòd ignorantia subsequens est duplex; una purè subsequens, quæ conditionem concomitantis non admittit; ut cum quis affectat ignorare, ut liberius peccet, vel cum quis negligit scire quod debet, unde postea cum ignorantia peccat, quòd pertinet ad ignorantiam crassam; alia est ignorantia subsequens, admittens conditionem ignorantie concomitantis, quæ idèò mixta ex utraque dici potest; v. g. cum aliquis non factà sufficienti diligentia, dum putat se occidere feram, occidit hostem suum, quem valde cupiebat occidere. Ignorantia ergo consequens, quæ non est mixta ex concomitante, siue sit affectata, siue crassa, causat involuntarium secundum quid; non autem illa quæ est mixta ex concomitante, modò explicatò: cum enim omne mixtum participet ex natura utriusque extremi; talis ignorantia mixta participat ex subsequente quòd est de ejus essentia, scilicet facere voluntarium simpliciter, excludendo involuntarium simpliciter; & de concomitante, non tristari de effectu, sed letari, atque adèò non causare involuntarium secundum quid.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

CONTRA primam partem conclusionis objici potest; Ignorantia consequens removel scientiam, quæ si adesset, homo non faceret id quòd modò facit ex ignorantia: Ergo talis ignorantia causat involuntarium simpliciter. Antecedens est Divi Thomæ in hoc articulo, ubi loquens de hac ignorantia ait: *Causat tamen secundum quid involuntarium, inquantum*

quidem non vult ignorare, non tamen curat ad discere ea quæ potest, & tenetur scire; & hæc ignorantia vocatur crassa seu supina.

A Ex quibus intelliges divisionem allatam esse bonam & convenientem: Nam ignorantia, ut conducere potest ad rationem voluntarii, tripliciter potest se habere ad actum voluntatis, qui continet actum externum ex ignorantia faciendum, primò ut causa, secundo ut effectus, tertio neque ut causa, neque ut effectus, sed ut per accidens concomitans talem actum: Atque ignorantia, quæ verè est causa actus, est ignorantia antecedens, quia causa præcedit effectum, prioritare saltem naturæ; ignorantia verò quæ est effectus voluntatis, est consequens, quia effectus consequitur causam; ignorantia tandem quæ neque est causa, neque effectus, neque præcedit, neque subsequitur ratione causalitatis talem actum, sed solùm illum comitatur, & per accidens illi conjungitur, concomitans est: Ergo ignorantia convenienter dividitur in antecedentem, concomitantem, & subsequentem.

Notandum secundò, involuntarium posse sumi dupliciter; primò positivè, vel contrariè, quatenus dicit aliquid quòd est contra inclinationem voluntatis; secundò negativè, vel contrariè, prout dicitur putam negationem voluntarii, & meliùs dicitur non voluntarium; quia licet non sit secundum inclinationem voluntatis, non est tamen contra, sed merè indifferenter se habet. Dubitatur ergo, quænam ex dictis ignorantis causet involuntarium positivè, aut negativè.

§. II.

Resolvitur difficultas, quoad ignorantiam antecedentem,

Dico primò, ignorantiam antecedentem causare involuntarium simpliciter, Ita Divus Thomas hic art. 3.

Probatur: Quòd causat effectum omnino nolitum, & repugnantem inclinationi voluntatis, causat involuntarium simpliciter: Sed ignorantia antecedens causat effectum omnino nolitum, ac repugnantem inclinationi voluntatis, ut patet in exemplo supra adducto; projiciens enim sagittam ex ignorantia antecedente, occidit hominem quem nolisset occidere, & quem dolet occidisse: Ergo ignorantia antecedens causat involuntarium simpliciter. Ex quo inferes, illum excusare à peccato: quia peccatum adèò voluntarium est, ut si non sit voluntarium, non sit peccatum: unde qui invincibiliter ignorat v. g. esse vigiliam, non peccat carnes comedendo; de quo fultus in tractatu de peccatis.

E Ex hoc etiam intelliges, quinam contra actus, quænam vota, & similia, valida sint, si fiant ex ignorantia antecedente. In his enim attendenda sunt duo, videlicet substantia rei, & accidentia: si ignorantia sit de substantia, invalidus est contra actus; secus autem, si sit de accidentibus: unde si quis contraheret matrimonium cum muliere paupere, existimans esse divitem, matrimonium hoc esset validum; quia divitiæ & paupertas sunt quid accidentale matrimonio; si verò contraheret cum Catharina, existimans esse Margaritam, matrimonium non esset validum, quia est ignorantia circa substantiam.